

जाहिरातींचे दर.

सालील पत्र्यावर चोकरां
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधवास' पुणे ४.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(टपाल इंग्राल माफ)
किरकोळ अंकास
बोन आपणे.

'अर्थ एव प्रबानः' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । — कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

सहसंपादक—श्री. वा. काळे

वर्ष ११

पुणे, बुधवार तारीख १७ जानेवारी, १९४५

अंक ३

श्री. पी. बेडेकर

आणि सन्स लि.

मुंबई.

मसाल्याचे व्यापारी

पुणे एजंट—

द. ना. हेजीव

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

आधिकृत मांडवल	रु.	२,००,००,०००
वसूल झालेले मांडवल	रु.	१,००,००,०००
रिझर्व फंड	रु.	१,२३,००,०००

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा: बुलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काठवादेवी
आणि मलबार हिल.इतर शाखा: अहमदाबाद (भद्र, मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद
(एलिस मित्र शाखा), अहमदाबाद (प्राणिक चौक शाखा), अहमदा-
बाद (स्टेशन शाखा), अमृतसर, अंधेरी (मुंबई शेजारी), वांद्रे (मुंबई
शेजारी), कलकत्ता (क्लाइव्ह स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा
बजार), कलकत्ता (चौरंगी स्क्वेअर), जमशेदपूर जुनागढ, कराची,
मद्रास, भागपूर (किंग्जवे), नागपूर (इतवारी बजार), पालनपूर,
पुणे, पुणे-शहर, राजकोट, सुरत, वेरावल, मुज (कच्छ).

लंडन एजन्ट्स: वेस्टमिन्सटर बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स: सर झुनीलाल श्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय.(अध्यक्ष),
श्री. अंबालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेडिस,
सर कावसजी जहांगिर, वॅरोनेट, जी. बी. ई., के. सी. आय. ई.,
मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर १%
दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज सास योजनेने
दिले जाते. सहामाही अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी
शील्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग
बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.विलस व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्सचेंजद्वारे व ट्रेस्टी म्हणून काम करते;
सर्व तऱ्हेचे ट्रेस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

एजंट—एच. ए. करीमभाई

डोक्यांतील उवा १ तासांत
मारण्याचा आश्चर्यकारक शोध

लायसॉफ

वाटली किंमत १ रु. ट. ख. निराळा

दोन वेळां उपयोग

दि मागोरा केमिकल कं. लि.

— हिराबाग, पुणे २ —

सांड हार्टिना

छातीत पडवणें, घाप लागणें, छातीत
कळ अगर चमक घारणें, रक्षाचा घाव
घावणें व हृदयाची अकृच्छा यांवर खाल
गुळकारी.ओ रि जि न ल
ना म्ही ते ला चे
कारखानदार.द. क. सांड ब्रदर्स, चेंबर, लिमिटेड.
मॅन्यु. केमिस्ट्रल व इन्फिन्ट्रल.
बेंबूर, मुंबई.

पुणे चीफ एजंट:

मे. श्रीदत्त एजन्सी

१०० रविवार पेठ,
मोती चौक, पुणे २.

कोल्हापूर विक्रेते:

मे. भागवत आणि कं.

कांच लाइन

सातारा जिल्हा एजंट:

मे. जोशी आणि
मंडळी

भवानी पेठ.

विविध माहिती

मुंबई प्रॅन : दुसरा खंड

पंधरा वर्षांच्या टाटा-बिल्डा योजनेचा दुसरा खंड आज बुधवार ता. १७ रोजी प्रसिद्ध होणार आहे.

अमेरिकेंत सिगारेट्सचा तुटवडा

अमेरिकेंत सिगारेट्सचा भयंकर तुटवडा पडला आहे. कित्येक शहरांतून सिगारेट्सचे रेशन करण्यांत आले आहे. प्रत्येकास दररोज एकच पाकीट मिळू शकते.

चेक्सची देवघेव

मुंबई बँकर्स क्लिअरिंग हाऊसमधून १९४३ व १९४४ साली झालेल्या चेक्सच्या देवघेवींचे तुलनात्मक आकडे खालीलप्रमाणे आहेत:—

वर्ष	चेक्सची संख्या	रकम (कोटि रु.)	प्रत्येक चेकची सरासरी रकम रु.
१९४३	६६,०३,२९२	१८४८	२,७९८
१९४४	७२,४०,९९४	२१७३	३,००१

असोसिएटेड बस कं. लि., हुबळी

वरील नांवाची बस सर्व्हिसची कंपनी श्री. शिरूरकर ह्यांनीं रजिस्टर केली आहे.

जर्मन अस्त्रापासन बचाव करण्याचे प्रयत्न

“व्ही टू” ह्या नव्या जर्मन अस्त्राची संहारक शक्ती, नाहीशी करण्याचे प्रयत्न ब्रिटिश सरकारची तद्विषयक सर्ती करीत आहेत. हे अस्त्र कोठे जाऊन पडेल, ह्याची पुरी माहिती जर्मनांना दोन-चार सेकंदांत कळू शकते, असे म्हणतात. ह्या अस्त्रांत कोठेंतरी रेडिओने संदेश पाठविणारे यंत्र असले पाहिजे, व त्यामुळेच जर्मनांना हा संदेश मिळत असला पाहिजे.

चेक्सची देवघेव

मुंबई येथील बँकर्स क्लिअरिंग हाऊसमध्ये ५ जानेवारी अखेर संपलेल्या आठवड्यांत ५३ कोटि, ३० लक्ष रुपये किंमतीच्या १,३९,१४५ चेक्सची देवघेव झाली.

बँक ऑफ बरोडा लि.

वरील बँकेस १९४४ साली गेल्या वर्षीतून ओढलेला ३,८६,४२३ रुपयांचा नफा घरून, एकूण २७,५०,१०५ रुपये नफा झाला. भागीदारांना ११% डिविडेंड मिळेल. नोकर वर्गास बोनस देण्याकडे २ लक्ष, १० हजार रुपयांचा विनियोग करण्यांत येईल.

ईस्ट एशियाटिक कंपनी

ईस्ट एशियाटिक कंपनीची कोपनहेगन येथील मुख्य कचेरीची इमारत १९ डिसेंबर रोजी जर्मन विध्वंसकांनी उध्वस्त केल्याचे वृत्त डॅनिश वकिलाने बरोबर असल्याचे प्रसिद्ध केले आहे. संयुक्त राष्ट्रांस कंपनीचे सहकार्य मिळते, म्हणून तिचे नुकसान करण्याचा हा प्रयत्न दिसतो.

रशियांत कपाशीचे उत्पादन

रशियाने लांब घाग्याच्या कपाशीची लागवड पुष्कळच वाढविली असून, इजिप्शन व अमेरिकन जातीची कपास त्या देशांत मोठ्या प्रमाणावर होऊ लागली आहे.

“बृहन्महाराष्ट्रा” चे अनुकरण ?

धुळे येथे स्थापन होऊ घातलेल्या कॉलेजास तेथील धुळे मिलने ५० हजार रुपये देणगीदाखल द्यावे, अशी त्या मिलच्या डायरेक्टरांनी भागीदारांस शिफारस केली आहे. भागीदारांची विशेष साधारण सभा त्याकरिता बोलावण्यांत येणार आहे.

पंजाब विश्वविद्यालयाचा विक्रम

पंजाब विश्वविद्यालयाच्या लवकरच होणाऱ्या वेगवेगळ्या परीक्षांस एकूण ८०,००० विद्यार्थी बसणार आहेत, त्यापैकी ४०,००० मॅट्रिकच्या परीक्षेचे आहेत. जगांतील कोणत्याही विश्वविद्यालयाने इतके उमेदवार एका वर्षीत तपासले नसतील.

वक्षिसाचे रोखे

हिंदुस्थान सरकारच्या बिनव्याजी पांच वर्षे मुदतक्या वक्षिसांच्या रोख्यांतील वक्षिसाचे रोखे निवडण्याचे काम सोमवार ता. १५ रोजी मुंबई येथे पार पडले.

१९३४ सालची डायरी वापरा

डायऱ्याची उणीव दूर करण्याचा एक उपाय अकोला येथील श्री. पटवर्धन ह्यांनी सुचविला आहे. १९३४ व १९४५ ह्या दोन्ही वर्षांचे वार व तारखा जुळतात, तेव्हा १९३४ च्या डायऱ्या मिळाल्यास त्या १९४५ साठी वापरण्यास हरकत नाही, अशी त्यांची सूचना आहे.

मुंबईतील कोठारे

मुंबई विभागासाठी १०३ कोठारांत घान्य साठविण्यांत येते, त्याची सर्व व्यवस्था करण्यासाठी २,००० कामगार कामावर आहेत. प्रत्येकास दरमहा सरासरीने ८० रुपये मिळतात.

“प्रगतीचे भटक वर्णन नको”

संयुक्त राष्ट्रांच्या प्रगतीचे भटक वर्णन केल्यामुळे कार-सान्यांतील उत्पादन मंदावते, तेव्हा असे वर्णन न करण्याची सूचना अमेरिकेचे अध्यक्ष मि. रूझवेल्ट ह्यांनी लष्करी व बिन-लष्करी अधिकाऱ्यांस पत्र पाठवून केली आहे.

रक्तांतर

६ जून ते ३० सप्टेंबर १९४४ ह्या मुदतीत युरोपांतील युद्धांत जखमी झालेल्या ज्या सैनिकांस रक्तदानाची आवश्यकता भासली अशांना एकूण एक लक्ष पिट रक्त पुरविण्यांत आले. पहिल्या सहा आठवड्यांतच २७,७६६ जखमी सैनिकांच्या शरीरांत दुसऱ्याचे रक्त घालावे लागले. “दि लान्सेट” ह्या ब्रिटिश वैद्यकीय पत्रांत वरील माहिती आली आहे.

सुप्रसन्न कालवा—१९६८ साली काय होणार ?

सुप्रसन्न सुप्रसन्नच्या कालव्यांतून आगबोट वहातु सुरू झाली, त्यास नुकतीच ७५ वर्षे पूर्ण झाली. कालव्याच्या सोदाईचे प्रारंभी इंग्लंडने त्यांत लक्ष घातले नाही, परंतु पुढे डिझरॅलीने इजिप्तच्या खेदीवकडून सुप्रसन्न कॅनॉल कंपनीचे तिच्या एकूण ४,००,००० भागापैकी २,७६,६०२ भाग मिळविले. ह्या कालव्यानं इंग्लंडच्या साम्राज्यवादीस व व्यापारवृद्धीस चांगलाच हातभार लावला आहे. चालू युद्धापूर्वीच्या दहा वर्षांची सरासरी पाहिली, तर कालव्यांतून जाणाऱ्या आगबोटपैकी ५०% ब्रिटिशच होत्या, असे आढळते. १७ नोव्हेंबर, १९६८ रोजी हा कालवा कराराप्रमाणे इजिप्त सरकारच्या ताब्यांत जाईल, त्यापूर्वी कोर्पास करून तो आंतर-राष्ट्रीय नियंत्रणाखाली आणण्याचा इंग्लंड प्रयत्न करील, हे उघड आहे.

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... १८	अर्थशास्त्रज्ञांच्या सहाय्यार
२ सायकलींच्या बनावटीचा धंदा ... १९	समितिसिं चर्चा-अडचणी व त्यांतून मार्ग-शेतकें
३ आयुर्विमा व्यवसायाचे लोणी ... २०	उत्पादन आणि संततिनिय-
४ आयुर्विमाचे नवे काम २०	मन-औद्योगिक आढावा.
५ स्फुट विचार ... २१	६ भारतीय शास्त्र परिषद २२
	७ बैकिंगचा नवा कायदा २३

अर्थ

बुधवार, ता. १७, जानेवारी १९४५

सायकलींच्या बनावटीचा धंदा

ब्रिटिश आणि हिंदी कारखानदारांची स्पर्धा

विद्यार्थी, नोकर, कामकरी व लहानसहान धंदेवाले ह्यांस सायकलींचे स्वस्त आणि सोईस्कर साधन किती उपयोगी वाटत आहे ह्याची कल्पना पुण्यासारख्या शहरांतील रस्त्यांतून दुचाकी-स्वारांच्या अविरत वर्दळीवरून सहज येण्यासारखी आहे. स्वतःच्या उद्योगास जाण्यास आणि मालाची, बोटची वाहून नेण्यासहि सामान्य लोक सायकलीं सरीस वापरतांना दिसून येतात आणि त्या आतां अत्यंत आवश्यक वस्तूंच्या सदरांत मोडतात. हीच परिस्थिति कमी-अधिक प्रमाणांत सर्व हिंदुस्थानांत सच्चा आहे. ह्या सायकलीं आजपर्यंत सर्वांशी बाहेरच्या देशांतून, विशेषतः इंग्लंडांतून आयात होत आहेत. ज्यास अशी निश्चित आणि वाढती मागणी आहे असा हा माल स्वदेशी धंदा स्थापन करून ह्या देशांत कां काढला जाऊं नये ह्या कल्पनेने हिंदी कारखानदारांनी त्याकडे अगदी अलीकडे लक्ष पुरवले असून स्वदेशी सायकली आतां तयार होऊं लागल्या आहेत. यंत्रसामुग्री आणि कच्चा माल ह्यांच्या पुरवठ्याचे मार्गांतील अडचणींमुळे सायकलींच्या सारख्या धंद्याचे उभारणीस व प्रगतीस युद्धकाल अनुकूल नाहीं. तथापि, ह्या मालास असलेली मागणी व त्याच्या चढीच्या किंमती ह्यांचे योगाने स्वदेशी सायकलींचे उत्पादन, मर्यादित प्रमाणांत कां होईना, शक्य झाले आहे. ह्या धंद्याची खरी अडचण परदेशी सायकलींच्या स्पर्धेत आहे. नित्याच्या उपयोगाचा माल बाहेरून आणला जाण्यास उत्तेजन न देतां तो ह्या देशांत बनवणाऱ्या कारखानदारांस यंत्रसामुग्री व कच्चा माल ह्यांचे बाबतींत सवलती देऊन असल्या जिनसांच्या स्वदेशी बनावटीची प्रगति होईल असे धोरण सरकारने अंगिकारावे अशा आशयाच्या सूचना हिंदी धंदेवाल्यांनी त्यास केल्या आहेत. पण युद्धसमाप्तीनंतर इंग्लंडसारखे देश आपला स्वस्त माल हिंदुस्थानांत पाठवतील तेव्हां त्यांच्या स्पर्धेत हिंदी स्वदेशी सायकलींचे कारखाने कसा टिकाव घरणार हा येथे अत्यंत महत्त्वाचा प्रश्न आहे. सायकलींची लोकप्रियता ह्या देशांत सारखी वाढत आहे पण ही मागणी स्वदेशी मालाने पुरवण्यास हिंदी कारखाने समर्थ होतील काय ?

हिंदी सायकलस लिमिटेडचे अध्यक्ष, श्री. बिर्ला, घांनी आपली कंपनी व इतर कारखानदार हिंदुस्थानची सबंद मागणी भागवण्या-इतक्या पांच लक्ष सायकली युद्धोत्तर काळांत बनवण्याची योजना हाती घेणार असून ह्या कामी ब्रिटिश धंदेवाल्यांनी अनिष्ट अशी स्पर्धा त्यांच्याशी करूं नये आणि हिंदी स्वदेशी धंद्यास पूर्ण वाव देण्याचे अभिप्रेत ब्रिटिश सरकाराने पाळावे असे म्हटले आहे. सायकलींच्या ब्रिटिश कारखानदारांनी तिकडे स्वतःच्या धंद्याच्या पुनरुज्जीवनाची योजना आखून ती ब्रिटिश बोर्ड ऑफ ट्रेडला सादर केली आहे. सायकलींचे कांहीं कारखाने पूर्वीप्रमाणे इंग्लंडमध्ये माल काढीत आहेत, पण कित्येकांचा लडाऊ सामानाच्या निर्मितीसाठी सरकारच्या नियमाने उपयोग केला जात आहे. कामकरी आणि कच्चा माल उपलब्ध झाल्यास युद्ध थांबल्यापासून एक वर्षाचे आंत सायकलींचे सर्व कारखाने पुन्हा पूर्ववत् चालू करून त्यांत साठ लक्ष नग बनवण्याची ब्रिटिश कारखानदारांस उभेद वाटत आहे. मोटार सायकलींचा धंदा पुन्हा नीट प्रस्थापित होण्यास कुशल कारागिरांच्या अभावी अधिक वेळ लागेल, पण ह्या गाढ्याहि पांच लक्षांपर्यंत बनवण्याची ब्रिटिश कारखानदारांची तयारी आहे. आपल्या कारखान्यांची बऱ्याच प्रमाणांत पुनर्रचना करावी लागून नवीन यंत्रेहि उभारावी लागतील असे त्यांचे म्हणणे आहे. ब्रिटिश पायसायकली आणि मोटार सायकली ह्यांच्या धंद्याचे आकाराची कल्पना उत्पादन व निर्गत ह्यांच्या विषयीच्या सलील आकड्यांवरून येण्याजोगी आहे.

ब्रिटिश सायकलींचा धंदा (१९३७)

	उत्पादन	निर्गत
	(संख्या)	एकूण
पाय सायकली	१८,५०,०००	६,९२,०००
मोटार सायकली	७७,७००	१५,८००

इंग्लंडचे युद्धामुळे ढळढळलेले आसन पुन्हा स्थिरावण्यास ब्रिटिश मालाची निर्गत पूर्वापेक्षा दीड पट होणे अगत्याचें आहे असा अंदाज आहे. त्यास अनुसरून ब्रिटिश सायकलींची निर्गत युद्धोत्तर काळांत वाढवण्याची इंग्लंडमधील कारखानदारांची मनीषा आहे. आपल्या मालास युद्धाने उध्वस्त झालेल्या युरोपियन देशांत चांगली मागणी येईल आणि इतर बाजारपेठांत जर्मनी व जपान ह्या देशांची पूर्वीसारखी चढाओढ होणार नाहीं अशी त्यांची अपेक्षा आहे. ब्रिटिश डोमिनिअन व हिंदुस्थान येथे सायकलींचे माग जोडून तयार केलेला माल विकारांची थोडी स्पर्धा होईल, पण तिला आपण तोंड देऊं शकूं असे त्यांस वाटत आहे. ह्या त्यांच्या कल्पनांस आणि योजनांस अनुलक्षून श्री. बिर्ला ह्यांस हिंदुस्थानांत बनवल्या जाणाऱ्या सायकलींस संरक्षण हवे आहे. आपणांस विशेष सवलती किंवा संरक्षण नको; जगांतील बाजारपेठांचा दरवाजा खुला रहावयास पाहिजे आहे असे त्यांवर ब्रिटिश कारखानदारांचे म्हणणे आहे. सायकलीसारख्या मालास हिंदुस्थानांत मज्जाव होणार असेल तर इंग्लंडने ह्या देशाचे अवजड देणे (स्टॅलिंग शिल्ड) कसे फेडावयाचे ह्या पृच्छेने त्यांच्या वतीने प्रत्युत्तर देण्याचा प्रयत्न करण्यांत आला आहे. नवीन स्वदेशी उद्योगधंद्यांस उत्तेजन देण्याचे बाबतीत हिंदुस्थान सरकार कोणते धोरण स्वीकारणार ह्या प्रश्नाचा प्रस्तुत विषय हा एक महत्त्वाचा भाग आहे. " नाक दाबले म्हणजे तोंड उघडते " ह्या म्हणीस अनुसरून ब्रिटिश धंदेवाले हिंदुस्थानच्या स्टॅलिंग शिल्डचा उपयोग आपला निरनिराळ्या जातींचा माल ह्या देशांत सपवण्यास आधार म्हणून करणार असा रंग स्पष्ट दिसतो.

आयुर्विमा व्यवसायाचें लोणी ब्रिटिश कंपन्यांच्या वाट्यास !

आयुष्याच्या विम्याचे बंधांत तरी निदान हिंदी कंपन्यांनीं विदेशी कंपन्यांची हकालपट्टी केलेली आहे, अशी सर्वसाधारण समजूत आहे आणि विमा उतरतेवेळीं विदेशी कंपन्यांचें नांवहि समोर येत नाहीं, अशी बहुतेकांची परिस्थिति आहे. १९४३ सालीं हिंदी कंपन्यांनीं एकूण ६५ कोटि, २४ लक्ष रुपयांचे आयुर्विमे उतरले, त्यापैकी ६२ कोटि, ९४ लक्षांचे काम हिंदुस्थानांत पुरें झालें व बाकीचें काम त्यांना हिंदुस्थानाबाहेर मिळालें. विदेशी कंपन्यांनीं हिंदुस्थानांत ह्याच वर्षीं ९ कोटि, १८ लक्ष रुपयांचें काम मिळविलें. म्हणजे, हिंदुस्थानांतील एकूण ७२ कोटि, १२ लक्ष रुपयांच्या विम्यापैकी सुमारे १३% विमे विदेशी कंपन्यांकडे गेले. १९११ हिंदी कंपन्यांना ८७% काम मिळालें, तर १५ विदेशी कंपन्यांनीं १३% काम मिळविलें. हिंदी कंपन्या हिंदुस्थानांतच मुख्यतः व्यवहार करतात आणि त्या स्वदेशी आहेत, ही गोष्ट लक्षांत घेतली पाहिजे. ह्या उलट, विदेशी कंपन्यांपैकी एक सोडून बाकी सर्व ब्रिटिश साम्राज्यांतील आहेत आणि हिंदुस्थान हा त्यांच्या व्यवहारक्षेत्राचा केवळ एक भाग आहे. ह्या गोष्टींवरून हिंदी आयुर्विमा क्षेत्रांत विदेशीयांस अद्याप केवढे महत्त्वाचे स्थान आहे, हें दिसून येईल. त्यांनीं हिंदुस्थानांत १९४३ सालीं केलेल्या कामाचे आकडे पाहिले तर त्यांत सन लाइफ ऑफ कॅनडा (३ कोटि, ६६ लक्ष रु.) प्रुडेंन्शियल (२ कोटि, १८ लक्ष) व नॉर्विच युनियन (१ कोटि, ३० लक्ष) ह्या कंपन्या अग्रेसर दिसतात. त्या तिघांनीं मिळून १९४३ सालांतील विदेशी कंपन्यांच्या वाट्याच्या ९ कोटि, १८ लक्ष रुपयांच्या विम्यापैकी ७ कोटि, १४ लाखांचे विमे उतरले.

हिंदी कंपन्यांस थोडें काम

हिंदी विमा कंपन्यांपैकी फक्त ४६ कंपन्यांना १९४३ सालीं प्रत्येकीं एक हजार विमेदार मिळूं शकले. ४० कंपन्यांच्या वाट्यास प्रत्येकीं १०० विमेहि आले नाहीत. २७ कंपन्यांना प्रत्येकीं १ लक्ष रुपयांचेहि काम मिळालें नाहीं. १९४३ मध्ये १ कोटि रुपयांपेक्षा अधिक काम मिळविलेल्या हिंदी कंपन्यांची संख्या फक्त १७ आहे. ज्यांचेकडे १९४३ अखेर एकूण चालू विमे १० लक्ष रुपयांचेहि नाहीत, अशा ५२ कंपन्या आहेत. हिंदी कंपन्या संख्येने विदेशी कंपन्यांच्या सुमारे १३ पट आहेत, परंतु त्यांस काम मात्र ७ पट सुद्धा मिळत नाहीं. आपल्या घरच्या विमा व्यवहारांतहि विदेशीयांस, आपणांस त्याची जाणीव न होतां, केवढा मोठा हिस्सा मिळत आहे !

ब्रिटिश कंपन्यांच्या वाट्यास लोणी !

विदेशी कंपन्यांना हिंदुस्थानांत त्यांच्या संख्येच्या मानानें फाजील काम मिळत आहे, एवढेंच नव्हे तर त्यांतील सर्व लोणी त्यांच्या वाट्यास जात आहे, ही गोष्ट विशेष चिंतनीय आहे. १९४३ सालीं हिंदी कंपन्यांनीं उतरलेल्या विम्यांची प्रत्येकी सरासरी रकम २,२३७ रुपये भरली, म्हणजे त्यांची प्रत्येक विमा पॉलिसी सरासरीने त्या रकमेची होती. ह्या उलट विदेशी कंपन्यांनीं हिंदुस्थानांत दिलेल्या पॉलिसीची सरासरी किंमत ६,७४९ रुपये होती. म्हणजे, विदेशी कंपन्यांनीं हिंदी कंपन्यांच्या मानानें फार

थोड्या लोकांकडून पुष्कळच काम मिळविलें. सहाजीकच, ते काम मिळविण्यास व चालू ठेवण्यास त्यांना तुलनात्मक दृष्टीने कमी सर्व येणें स्वाभाविक आहे आणि सर्वांतील बचत ही विमा कंपन्यांच्या स्पर्धेतील एक अत्यंत महत्त्वाची अनुकूल अशी बाब आहे.

त्याचा कंपन्यांवर परिणाम

विदेशी कंपन्यांच्या विमा पॉलिसीची रकम हिंदी कंपन्यांच्या पॉलिसीच्या रकमेच्या सुमारे तिपटीइतकी असते, ह्या गोष्टीचे त्यांना इतरहि कांहीं महत्त्वाचे फायदे आहेत. च्वांगल्या दर्जाचे दीर्घायुषी विमेदार त्यांचे वाट्यास येनात ह्याकारणानें मृत्यूंचें प्रमाण त्या कंपन्यांस अनुकूल रहातें, त्यांचे विमे रद्द होण्याचें प्रमाणहि फार अल्प असतें आणि ह्या कारणांमुळे निवडक अशा विमेदारांच्या विम्यापासून त्यांची आर्थिक शक्ति वाढण्यास सहाय होतें. विम्याचें काम ज्यास्त मिळविण्यासाठी स्पर्धा करून सालच्या पातळीवर जाणें हिंदी कंपन्यांना माग पडतें आणि त्यामुळें निकोप व दीर्घायुषी विमेदार अल्प सर्वांत मिळवून त्यांचे विमे टिकविण्याचें महत्त्वाचें काम त्या यशस्वी रीतीनें करूं शकत नाहींत. विदेशी कंपन्यांचे हिंदी विमेदार श्रीमंत व समाजाच्या वरच्या वर्गांतील असल्याकारणानें, पैशाची अभावीं त्यांचे विमे बंद पाडण्याची पाळी सहसा येत नाहीं. त्याचप्रमाणें, आजारीपणांत ते उत्कृष्ट वैद्यकीय सहाय घेऊन उपचार करूं शकतात आणि विमा कंपनीस कराराप्रमाणें ते हते भरत रहातात ! व्यवस्थेच्या सर्वांतील बचत आणि वरसांगितलेले इतर फायदे, ह्यांमुळें विदेशी कंपन्यांचा कारभार अधिक कार्यक्षम व किफायतशीर होऊं शकतो.

हिंदुस्थानांतील आयुर्विम्याचें नवें काम

वर्ष	हिंदी कंपन्या (कोटि रु.)	विदेशी कंपन्या (कोटि रु.)	एकूण (कोटि रु.)
१९३८	४३.३	८.४	५१.७
१९४०	३२.३२	३.७९	३६.११
१९४३	६२.९४	९.१८	७२.१२

आयुर्विमा पॉलिसीची सरासरी रकम (रुपये)

	हिंदी कंपन्या	विदेशी कंपन्या
१९३८	१,४६०	३,२४४
१९४०	१,६४५	३,९६३
१९४३	२,२२७	६,७४९

'चांदीची' किंमत म्हणजे 'शुद्ध चांदीची'

"स्टॅण्डर्ड" किंवा "स्टॅलिंग" ह्या नांवाच्या चांदीची किंमत लंडनच्या बाजारांत नेहमी सांगितली जाई. ह्या चांदीतील १२ पैकीं ११ भाग शुद्ध चांदी व १ भाग भेसळ असे. अमेरिकेतील चांदीचा भाव सांगितला जातो, तो शुद्ध चांदीचा. त्यामुळें, दोन्ही भावांचा हिशेब करतांना वरील गोष्ट लक्षांत घ्यावी लागे. ह्यापुढें, लंडनमधील चांदीचा भाव शुद्ध चांदीचाच सांगितला जाणार आहे. हिंदुस्थान, चीन, वगैरे देशांत अमेरिकेप्रमाणें शुद्ध चांदीचा भाव सांगितला जातो. इंग्लंडनें आतां आपलें वैचित्र्य टाकून दिलें आहे. वेगवेगळ्या देशांतील भावांची तुलना करतांना अर्थातच हुंडणावळीचा दर लक्षांत घ्यावा लागेल.

स्फुट विचार

अर्थशास्त्रज्ञांच्या सल्लागार समितीशी चर्चा

आर्थिक अभिवृद्धीच्या योजनांचे बाबतीत उत्पन्न होणाऱ्या अडचणींच्या प्रश्नांसंबंधाने सरकारास सल्ला देण्यासाठी सर आर्देशीर दलाल ह्यांनी निवडक हिंदी शास्त्रज्ञांची एक समिती नेमिली आहे. तिची एक बैठक दिल्ली येथे सर आर्देशीर दलाल ह्यांनी नुकतीच भरविली होती आणि तीमध्ये अर्थशास्त्रज्ञांनी उपस्थित केलेल्या मुद्यांचेविषयी सरकारचे काय धोरण आहे ह्याचा खुलासा सर आर्देशीर ह्यांनी केला. हिंदुस्थानांत प्रचलित असलेल्या जमीन धारणाच्या निरनिराळ्या पद्धतींमुळे शेतीच्या सुधारणेचे मार्गांत अडथळे येतात ह्या सर फेरोझ खारेघाट ह्यांच्या मुद्यास अनुलक्षून त्यांनी असे सांगितले की सदरहू पद्धतींची चौकशी करून त्यांत योग्य ते बदल घडवून आणणे इष्ट आहे. बंगालमधील जमीनदारी पद्धतीसंबंधाने फ्लाउड कमिशनने केलेल्या शिफारशीचा विचार त्या प्रांताचे सरकार करित असून त्यास अनुसरून विधायक कृती करण्यांत येईल तर प्रगतीच्या मार्गांत महत्त्वाचे पाऊल त्यासारखे होईल अस ते म्हणाले. शेतांच्या नुकड्यांचे एकीकरणाबाबत त्यांनी मध्यप्रांताच्या घातीसर मुंबई सरकार करित असलेल्या कायद्याच्या तजवीजीकडे बोट दाखवले. युद्धसमाप्तीबरोबर देशांत तयार माल आणि यंत्रसामुग्री ह्यांस मोठी मागणी एकदम येईल, त्यावेळी यंत्रांच्या पुरवठ्याकडे विशेष लक्ष पुरवावे लागेल असा अधिप्राय त्यांनी व्यक्त केला.

अडचणी व त्यांतून मार्ग

सरकारच्या धोरणाचा रोख कांहींसा समाजसत्तावादांकडे असल्याचा भास होतो ह्या उद्गारासंबंधाने सर आर्देशीर ह्यांनी उत्तर दिले की सामान्य जनतेच्या राहणीचे मान सुधारणांच्याचे म्हणजे तिची प्राप्ती वाढवण्याचाच. निरनिराळ्या घंदांच्या प्रगतीचा प्रश्न सरकारने सर्वस्वी घंदेवाल्यांचर सोपवलेला नाही; ते स्वतः ह्या बाबतीत पुढाकार घेत आहे असे म्हणून माहिती व आकडे यांच्याविषयीच्या असमाधानकारक स्थितीमुळे आर्थिक योजनांत अनिश्चितपणा उत्पन्न होतो ह्या टीकेत तथ्य असल्याचे त्यांनी कबूल केले, पण ह्या अडचणीच्या स्थितीत शक्य तेवढ्या निश्चित रीतीने प्रगति करण्याचे ठरले आहे असा खुलासा सर आर्देशीर ह्यांनी केला. अभिवृद्धीची स्पष्ट ध्येये पुढे ठेवून त्यावर नेम धरला जात नाही अशी टीका सरकारवर एका बाजूने होत आहे तर दुसऱ्या बाजूने लांबच्या ध्येयांच्या मार्गे न लागतां थोड्या वर्षांच्या अवधीत मूर्तस्वरूप देतां येईल असा कार्यक्रम हातीं घेण्यांत यावा असे सांगण्यांत येत आहे. हिंदुस्थान सरकार ह्या दुसऱ्या मार्गाचा अवलंब करित आहे आणि मुंबईचे अनुकरण इतर प्रांतांनी करावे असेही ते सुचवित असल्याची माहिती त्यांनी दिली. सर्व माणसांस पुरेसे काम मिळेऊ अशी व्यवस्थाही केली जात आहे असेही ते म्हणाले.

शेतीचे उत्पादन आणि संततिनियमन

हिंदुस्थानची लोकसंख्या इतक्या झपाट्याने वाढत आहे की अन्नाचे उत्पादन वाढवण्याचे प्रयत्न ह्या वाढीपुढे व्यर्थ झाल्या-

वांचून रहावयाचे नाहीत अशी भीति व्यक्त करण्यांत येत आहे. संततिनियमनावांचून जनतेची राहणी सुधारण्याची आशा व्यर्थ आहे, कारण वाढणारे संपत्तीचे उत्पादन आणि वाढणारी लोकसंख्या ह्यांच्यामधील शर्यतीत लोकसंख्येसच विजय मिळून जनतेची राहणी आहे तशीच समाधानकारक राहील असे कांहीं जणांस वाटत आहे. ह्यासंबंधांत सर फेरोझ खारेघाट ह्यांनी असे मत प्रकट केले आहे की, अन्नाचे उत्पादन वाढवण्यास हिंदुस्थानांत एवढा वाव आहे की संततिनियमनाचा आजच विचार करण्याचे प्रयोजन नाही. पांच दहा वर्षांत हिंदी शेतीचे उत्पादन निदान पन्नास टक्क्यांनी वाढवितां येईल, इतकेच नव्हे तर अनुकूल परिस्थिति निर्माण केली जाईल आणि शेतीच्या मालाच्या किंमती शेतकऱ्यांस फिफायतशीर होतील अशी व्यवस्था होईल तर हे उत्पादन दुप्पटहि होऊ शकेल असे ते म्हणाले. असे असतांना हिंदुस्थानच्या लोकसंख्येचा वाऊ करण्याचे कारण नाही, निदान आज तरी तो प्रश्न तातडीचा नाही असा अधिप्राय सर फेरोझ ह्यांनी व्यक्त केला आहे. शेतीचे उत्पादन वाढवण्याचे दृष्टीने जमीनदारीच्या चालू पद्धतीत बदल करण्याच्या आवश्यकतेस अनुलक्षून त्यांनी अशी माहिती दिली की, प्रांतिक सरकारांचे ह्या बाबतीत असे म्हणणे आहे की, सध्याच्या स्थितीत ह्या प्रश्नास हात लावण्याने मालक व कुळे ह्यांच्यामध्ये तेढ मात्र उत्पन्न होऊन उत्पादनवाढीचा उद्देश सफल होणार नाही. तथापि, संयुक्त किंवा सहकारी संघटनांच्या सहायाने शेतीचा घंदा अधिक कार्यक्षम करण्याचे प्रयत्न हातीं घेण्यांत येतील असे आश्वासन त्यांनी दिले.

औद्योगिक आढावा

संपत्तीच्या उत्पादनास कुशल मनुष्यबळ, नैसर्गिक अनुकूलता, भांडवल व संघटन ह्या चतुर्विध साधनांची आवश्यकता असते. त्यांचेविषयीची हिंदुस्थानांत आज काय स्थिति व शक्यता आहे ह्याचा आढावा हिंदुस्थान सरकारचे औद्योगिक सल्लागार, मि. व्हेसुगर, ह्यांनी नभोवाणीवरील एक भाषणांत काढला आहे. मनुष्यबळास उद्देशून ते म्हणाले, की अलीकडच्या युद्धपरिस्थितीच्या अनुभवावरून हे सिद्ध झाले आहे की सामान्य हिंदी शेतकरीहि थोड्याशा शिक्षणाने गुंतागुंतीची आधुनिक लढाऊ यंत्रे चालवू व वापरू शकतो. म्हणजे मोठमोठ्या कारखान्यांत काम करण्यास कुशल माणसांचा तुटवडा पाहण्याचे कारण नाही, हे उघड झाले. नैसर्गिक साधनांत दगडी कोळसा अत्यंत महत्त्वाचा आहे. त्याचा पुरवठा ह्या देशांत आहे, पण चांगला कोळसा देशाच्या विशिष्ट भागांस मर्यादित आहे ही एक अडचण आहे. पण पाण्याच्या जोराने त्रिजेची प्रेरक शक्ती निर्माण करतां येईल ही गोष्ट अत्यंत अनुकूल आहे. आणखी एक महत्त्वाची बाब लोखंडाच्या पुरवठ्याविषयीची आहे. हिंदी लोखंड उच्च दर्जाचे आहे हे येथे लक्षांत ठेवणे आवश्यक आहे. मायका आणि मोना झाडू ह्यांचाहि पुरवठा उत्कृष्ट आहे. पण शिसे, जस्त वगैरे महत्त्वाच्या घातू ह्या देशांत उपलब्ध नाहीत हे एक वैगुण्य आहे. राकेलचा पुरवठाहि मर्यादित आहे. आधुनिक घंदांत सल्फ्यूरिक ॲसिडला फार मोठे व जिव्हाळ्याचे महत्त्व आहे आणि गंधक तर ह्या देशांत मिळत नाही. ह्या कारणाने सदरहू बाबतीत हिंदुस्थानास इतर देशांवर अवलंबून राहणे प्राप्त आहे. हीच गोष्ट फॉस्फोरसाची आहे. तथापि, जनावरांची कातडी, गळिताची घान्ये, जंगलांत मिळणारे जिन्नस, ताम, इत्यादींचा पुरवठा येथे विपुल आहे आणि ह्या वस्तूंचा उपयोग उद्योगघंदांत केला गेल्यास हिंदुस्थानांत संपत्तीचे उत्पादन मोठ्या प्रमाणांत वाढवण्यास भर-पूर वाव आहे.

भारतीय शास्त्र परिषद, नागपूर

(३२ वें अधिवेशन)

भारतीय शास्त्र परिषदेचे ३२ वें अधिवेशन नागपूर येथे ता. २ जानेवारी १९४५ रोजी सर शांतिस्वरूप भाटनगर, डॉयरेक्टर, बोर्ड ऑफ सायंटिफिक अँड इंडस्ट्रियल रिसर्च यांचे अध्यक्षते-खाली सुरू झाले. ही परिषद प्रतिवर्षी इंडियन सायन्स काँग्रेस असोसिएशन, कलकत्ता, ही संस्था भरविते व तीस असिल हिंदु-स्थानांतील सर्व विषयांतील शास्त्रज्ञ जमतात. गणित, संख्या, विज्ञान, रसायन, वनस्पति, जीव, भूगोल, भूगर्भ, मानववंश, पुराणवस्तुसंशोधन, मानस, शारीर, औषधी, कृषि, क्रीटक, स्थापत्य इ. इ. शास्त्रे बारा विभागांत वांटून प्रत्येक विभागास एकेक अध्यक्ष नेमून काम चालविले जाते. परिषदेची अधिवेशने निरनिराळ्या विश्वविद्यालयांतर्फे निर्मंत्रली जातात व त्याप्रमाणे यंदाचे अधिवेशन नागपूर विश्वविद्यालयाने बोलाविले होते. परिषद नेहमी ता. २ जाने. ते ८ जानेवारी अशी सात दिवस भरवितात; परंतु सध्याच्या युद्धपरिस्थितीमुळे यंदाचे अधिवेशन दोन दिवस आसद्धते घेतले गेले. परिषदेचे उद्घाटन मध्यप्रांताचे गव्हर्नर यांनी ता. २ रोजी केल्यावर परिषदेच्या कार्यास सुरवात झाली. नियोजित सर्वाध्यक्ष सर शांतिस्वरूप भाटनगर हिंदुस्थान-तर्फे विलायतच्या दौऱ्यावर गेले असल्याकारणाने त्यांचे भाषण गतवर्षीच्या सर्वाध्यक्षांनी वाचून दाखविले. व्याख्यानांत युद्धोत्तर योजनांचा विशेष उल्लेख केला होता. ता. ३ रोजी पासून वैयक्तिक विभागांच्या बैठकी सुरू झाल्या व त्यांत मागील वर्षी केलेल्या संशोधनांचे निबंधमय अहवालवाचन झाले व त्यावर चर्चा, उपचर्चा इ. झाल्या. त्याशिवाय देशातील चालू घडामोडीं-तील महत्त्वाच्या विषयांवरही निरनिराळ्या विभागांच्या संयुक्त अगर पृथक चर्चा झाल्या. उदाहरणार्थ:—हिंदुस्थान आणि जल-शक्ती निर्मित विद्युत्, हिंदुस्थानांतील औषधी कारखान्यांचे भवि-तव्य, भावी नॅशनल केमिकल व नॅशनल फिजिकल लॅबॉरेटरी यांचे कार्य, सूक्ष्म जीवजंतूंचे कृषिविषयक कार्य इ. यंदाच्या परिषदेचे वैशिष्ट्य म्हणजे युद्धोत्तर कालांतील पुनर्घटनेच्या चर्चा सर्व विभागांत झाल्या, इतकेच नव्हे तर कित्येक विभागाध्यक्षीय भाषणांत हेच सूर वहात होते. या सर्व चर्चा व उल्लेख पाहून वाचकांची अपेक्षा यांत कांहीं विधायक योजना मांडल्या गेल्या असतील अशी असण्याचा संभव आहे परंतु या दृष्टीने वरीच निराशा होण्याचा संभव वाटतो. ज्या शास्त्रज्ञांनी या चर्चेत भाग घेतला त्यांच्या हातांत चर्चा करण्यापलिकडे कांहींच नसल्या-कारणाने कित्येकवेळां अवास्तव सूचना करण्यापर्यंत मजळ जाणे सहाजीकच होते. अशा तऱ्हेने ता. ६ जानेवारीपर्यंत निबंध वाचन, चर्चा, उपचर्चा व व्याख्याने झाल्यावर ता. ७ रोजी नागपूरच्या आसमंतात सहल झाली. रामटेक, सिंसी तलाव आणि मनसार येथील मैगनीजच्या साणी इ. गोष्टींची पहाणी होऊन परिषद समाप्त झाली.

अशा असिल भारतीय शास्त्र परिषदांच्या कार्यक्रमांत महाराष्ट्रीय शास्त्रज्ञांचे स्थान बरेच खालच्या दर्जाचे आढळून येते, ही मोठी दुःखाची बाब आहे. अगोदरच महाराष्ट्रांत शास्त्रीय संशोधन अल्प होत असते. जे शास्त्रज्ञ थोडेफार उत्तम संशोधन करीत असतात त्यांचा अशा परिषदांच्या कार्यावर विश्वास कर्मा

दिसतो. या सर्व कारणांमुळे महाराष्ट्रीयींची अशा परिषदांस उपस्थिति फारच कमी असते. नाही म्हणावयास यंदा कुषि-विभागाचे अध्यक्ष फर्ग्युसन महाविद्यालयांतील ऑनररी प्राध्यापक श्री. रा. रा. ना. वि. जोशी हे होते. व रावबहादुर का. ना. दीक्षित, माजी डॉयरेक्टर, पुराणवस्तु संशोधन खाते, दिल्ली, यांचे “सिंधुनदाकाठची प्राचीन संस्कृति” या विषयावर जाहीर व्याख्यान झाले. यंदा परिषद नागपूर मुक्कामी भरल्याकारणाने बरेचसे महाराष्ट्रीय शास्त्रज्ञ जमले होते. व हीच प्रथा इतर ठिकाणी चालू राहिल्यास फार उत्तम होईल. पुढील अधिवेशन म्हैसूर विश्वविद्यालयातर्फे बंगलोर येथे भरविण्याचे ठरले आहे. प्राणिशास्त्र या विभागाचे अध्यक्षीय जागेवर नागपूर सायन्स कॉलेजमधील प्राणिशास्त्राचे प्राध्यापक डॉ. एम्. ए. मोघे, एम्. ए., एम्. एससी., पी.एच. डी. यांची निवडणूक झाली आहे. के. के. डोळे

जोगरे

याच्या

बालमृतान

अशक्त मुले

सज्जत होतात

दिवँक ऑफ महाराष्ट्र, लि.

(रोडशूल्ड बँक)

हेड ऑफिस : पुणे शहर

विक्रीस काढलेले नवीन दहा लाखांचे मांडवल सर्व विकले गेले आहे.

— मांडवल —

अधिकृत	विक्रीस काढलेले व स्वपलेले	वसूल झालेले
रु. ५०,००,०००	रु. २०,००,०००	रु. ७,५७,३८०
	खेळते मांडवल रु. १,००,००,००० चे वर	

—डायरेक्टर बोर्ड—

श्री. धों. कु. साठे, चेअरमन
श्री. व्ही. पी. वर्दे, प्रो. व्ही. जी. काळे, श्री. एन. जी. पवार, श्री. एस. जी. मराठे, श्री. आर. सी. सोहोनी, श्री. टी. व्ही. रानडे, श्री. एम. आर. जोशी, श्री. एफ. डी. पद्मजी, श्री. एम. व्ही. गोखले, श्री. व्ही. एच. देशमुख.

—शाखा—

डेकन जिमखाना, मुंबई, जळगांव, खडकी, गिरगांव (मुंबई), नागपूर

बँकगचे सर्व व्यवहार केले जातात.

सी. व्ही. जोग, मॅनेजर

बँकिंगचा नवा कायदा

प्रत्येक बँकेने रिझर्व्ह फंड निर्माण केला पाहिजे. प्रत्येक वर्षीच्या जाहीर केलेल्या नफ्याच्या, नफा वाटणीपूर्वी, किमान २०% रकम (रिझर्व्ह फंड वसूल भांडवला इतका होईपर्यंत) रिझर्व्ह फंडात टाकलीच पाहिजे. शेड्यूल्ड बँकांस हा नियम लागू नाही. मागणीवरहकूम परत करावयाच्या ठेवीच्या १३% व इतर ठेवीच्या ५% इतकी रकम प्रत्येक विंगर शेड्यूल्ड बँकेने रोख राखली पाहिजे.

ट्रस्ट स्वीकारून तो एक्झिक्यूट करणे, एक्झिक्यूटर किंवा ट्रस्टी म्हणून इस्टेटीचे अॅडमिनिस्ट्रेटर होणे किंवा ६ व्या कलमातील व्यवहारापैकी एकादा व्यवहार करणे, ह्या उद्देशांखेरीज इतर कोणत्याही कारणास्तव बँकिंग कंपनीने सबसिडिअरी कंपनी काढता कामा नये; सबसिडिअरी कंपनी वगळून इतर कंपन्यांत तिचे ४०% पेक्षा जास्त भांडवल (विक्रीस काढलेले व स्वलेले) असता कामा नये. १५ जानेवारी, १९३७ पूर्वी धारण करित असलेल्या भागांस हा नियम लागू नाही.

विदेशी कंपन्यांस लायसेन्सची अट

ब्रिटिश हिंदुस्थान किंवा ग्रेट ब्रिटन ह्यांचेबाहेर स्थापन झालेली परंतु कायदा अंमलांत येण्याच्या पूर्वी बँकिंगचा धंदा ब्रिटिश हिंदुस्थानांत करित नसलेली कंपनी, रिझर्व्ह बँकेकडून लायसेन्स मिळाल्याखेरीज हिंदुस्थानांत नव्याने व्यवहारास प्रारंभ करू शकणार नाही किंवा त्यासाठी शाखा काढू शकणार नाही. लायसेन्स देण्यापूर्वी रिझर्व्ह बँक खालीलप्रमाणे चौकशी करील:-

(१) ज्या देशांत कंपनी स्थापन झालेली आहे, त्या देशाचे सरकार किंवा कायदा ही ब्रिटिश हिंदुस्थानांत स्थापन झालेल्या कंपन्यांवर आप पर भावाने विशेष बंधने घालतात काय ?

(२) ब्रिटिश हिंदुस्थानाबाहेर स्थापन झालेल्या कंपन्यांसंबंधीच्या प्रस्तुत कायदांतील नियमांत ती कंपनी वसते काय ? लायसेन्सच्या वरील अटी पार पडण्यांत संघ पडला किंवा कंपनीने ब्रिटिश हिंदुस्थानातील बँकिंगचा व्यवहार बंद केला अथवा कंपनी लिक्विडेशनमध्ये गेली, तर रिझर्व्ह बँक लायसेन्स रद्द करील.

ताळेबंद व नफातोटा पत्रक

ब्रिटिश हिंदुस्थानांत स्थापन झालेल्या प्रत्येक बँकेने आपल्या सर्व व्यवहाराचा वार्षिक ताळेबंद व नफा-तोटा पत्रक कायदांतील नमुन्यावरहकूम तयार केली पाहिजेत व त्यावर मॅनेजरची व किमान तीन डायरेक्टरांची सही पाहिजे. बँकेचे तिहीपेक्षा ज्यास्त डायरेक्टर नसतील, तर तिघांनाहि सही केली पाहिजे. कंपन्यांचे ऑडिटर म्हणून काम करण्याचे सर्टिफिकेट असणाऱ्या ऑडिटरकडून बँकेचा ताळेबंद व नफा-तोटा पत्रक ही तपासून घेतली पाहिजेत. ब्रिटिश हिंदुस्थानाबाहेर स्थापन झालेल्या परंतु ब्रिटिश हिंदुस्थानांत व्यवहार करणाऱ्या बँकेने आपल्या ब्रिटिश हिंदुस्थानातील शाखांमार्फत होणाऱ्या व्यवहाराचा ताळेबंद व नफा-तोटा पत्रक ही तयार केली पाहिजेत. त्यांवर, त्या बँकेच्या मुख्य कचेरीचा मॅनेजर किंवा एजंट ह्याची सही असली, म्हणजे पुरे. ब्रिटिश हिंदुस्थानाबाहेर स्थापन झालेल्या बँकेचे हिशेब वरीलप्रमाणेच ऑडिटरने तपासावे किंवा ज्या देशांत बँक स्थापन झाली, त्या देशांतील कायद्याप्रमाणे ज्यास ते तपासण्याचा अधिकार आहे, अशांने ते तपासावे.

-राष्ट्रीय काटकसर-

सुद्धकार्याची गरज लक्षांत घेऊन डबे वा कागद यांची बचत करणे भाग आहे. ही पॅकिंग-बाबतची अडचण लक्षांत घेऊन-

-गोल्डन कोको-

सुटा मिळण्याची सोय सर्व प्रमुख व्यापाऱ्यांकडे करण्यांत येत आहे. सुटा कोको घेण्याने पैशाचीही बचत होते. मात्र आपणांस गोल्डन कोकोच मिळत आहे अशी खात्री करून घ्या. नांव लक्षांत ठेवा.

साठे बंधू, "गोल्डन कोको"

—सर्वत्र मिळतो—

साठे कोको व चॉकोलेट कारखाना, पुणे २.

प्रगतिपथावरील नवा

मै ला चा — द ग ड

सन १९४३ अखेर

नव्या कामांत ११० टक्के वाढ

चालू कामांत १०० टक्के वाढ

आयुर्विमानिधीत ८० टक्के वाढ

— आपला विमा किंवा एजन्सी आजच घ्या —

दि औध म्यूच्युअल लाइफ अॅशुरन्स सोसायटी लि., पुणे.

आर. जी. साठे
सुपरिंटेंडेंट

व्ही. जी. जोशी
मॅनेजिंग डायरेक्टर

महाराष्ट्रांत लेखी गॅरंटी देणारे

पहिले व फक्त १ च

गोल्ड मेडॅलिस्ट व मराठी वळणाचे स्पेशॅलिस्ट

पेन्टर बेडेकर, ए. जी.,

बुधवार चौक, पुणे २ (सिटी)

बाहेरगावचीं कामे रेल्वे, मोटार अगर पोस्टाने पाठवू.

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार

२ हिंदुस्थानची रिझर्व्ह बँक

३ व्यापारी उलाढाली

४ सहकार

बस्तर संस्थानाच्या आर्थिक सुधारणेस निजाम सरकारचा हातभार

बस्तर संस्थानातील सनिज द्रव्ये, सणून काढण्याचे अधिकार निजाम सरकारने मिळविले आहेत, त्यास हिंदुस्थान सरकारने मान्यता दिली आहे. बस्तरमधील लोकांच्या रहाणीचे मान सुधारण्याचे निजाम सरकारने मान्य केले आहे. बस्तर हे संस्थान मध्यप्रांताच्या आग्नेयीस असून क्षेत्रफळाचे दृष्टीने त्याचा हिंदी संस्थानांत बारावा नंबर लागतो. संस्थानांत दाट जंगले आहेत. तेथानाची राजधानी, जगदाळपूर, रायपूरपासून १८४ मैलांवर आहे.

हिंदी लोकसंख्या फाजील आहे काय ?

“ शेतीचे उत्पादन पुरेसे वाढविण्याकडे आपण लक्ष पुरविले, तर लोकसंख्येची वाढ नियंत्रित करण्याचे हिंदुस्थानांत कारण नाही. पांच-दहा वर्षांत उत्पादन ५०% वाढविणे अगदी शक्य आहे आणि उत्पादनवाढीसाठी आवश्यक त्या सोई उपलब्ध करून मिळाल्या व किफायतशीर भावाची सात्री राहिली, तर ते १००% सुद्धा वाढेल. ”— सर पी. एम. स्वारेघाट ह्यांचे भाषण.

बाँब हल्ले टाळण्यासाठी जमिनीसाठी शहर

नवे टोकियो शहर जमिनीसाठी बांधून तेथे सध्याच्या टोकियो शहराच्या महत्त्वाच्या भागांचे स्थलांतर करण्याची जपानी सरकारची योजना आहे. बाँब हल्ल्यांपासून पूर्णपणे बचाव व्हावा ह्यासाठी हा प्रयत्न आहे.

सोने-चांदी-शेअर्सचे तुलनात्मक भाव

	५ जानेवारी १९४४	५ जानेवारी १९४३
	रु. आ.	रु. आ.
सोने	७५—३	७१—४
चांदी	१२९—१४	११९—१२
कपास	४५०—०	४८४—०
३३% रोखे	९९—११३	९८—१५३
टाटा डिफंड	२३२०—०	१,९४५—०
बाँबे बाँड	१९६०—०	२०४६—४
अ. सिमेंटस	२५८—४	२३३—०

वाढण्याची गर्दी

“ हिंदी उत्पादन क्षेत्राचे मानाने व्यापारी क्षेत्रांत फारच लोकांची गर्दी झाली. तेव्हा लोकांनी ज्यास्त किफायतशीर अशा कारखानदारांकडे वळावे. उपभोक्त्यांस आवश्यक असणाऱ्या जिनसांचे उत्पादन करणारांचा अनुभव सहसा निराशाजनक नसतो. ह्या क्षेत्रातील लोकांनी एकमेकांशी सहकार्य करावे. ” मारवाडी चेंबर ऑफ कॉमर्सचे अध्यक्ष, श्री. रामदेव पोद्दार ह्यांचे भाषण.

अमेरिकन लष्करांत ८१ लक्ष सैनिक

अमेरिकेच्या लष्करांत आता ८१ लक्ष लोक दाखल झालेले आहेत.

पूना गेस्ट हाऊस

संस्थापक :

कै. नानासाहेब सरपोतदार

टेलिफोन नं. ७७९

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्यांचे व्यापारी

गिरगांव, मुंबई नं. ४ व बुधवार चौक, पुणे

न्यू इंडिया इंडस्ट्रीज लि.

(Approved Re-treaders and Approved Contractors)

२६ लॅमिंग्टन नॉर्थ, मुंबई ११.

अध्यक्ष:—श्री. ग. स. मराठे, अकचुअरी.

महाराष्ट्रातील रबराचा प्रमुख कारखाना

★ गिरणीचे रोलर्स

★ रबरी हातमोजे

★ छापखान्यांचे रोलर्स

★ रिमोल्ड टायर्स

★ रबरी वॉशर्स

★ सॉलिड व्हील्स

व इतर रबरी माल तयार होतो.

पु. ग. मराठे

मॅनेजिंग डायरेक्टर.